

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ “ВІЦЕБСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ П. М. МАШЭРАВА”

Філалагічны факультэт
Кафедра беларускага мовазнаўства

Дапушчана да абароны
«10» чэрвеня 2020 г.

Загадчык кафедры

 Г. А. Арцымянак

МАГІСТАРСКАЯ ДЫСЕРТАЦЫЯ

СЕМАНТЫЧНАЕ ПОЛЕ “КОЛЕР” У ЭТНАМОЎНАЙ КАРЦІНЕ
СВЕТУ БЕЛАРУСАЎ

Спецыяльнасць 1-21 80 11 Мовазнаўства

Краўцова Юлія Сяргеёўна,
магістрант

Навуковы кіраўнік:

Дзядова Алена Сяргеёўна,
дацэнт кафедры
беларускага мовазнаўства,
кандыдат філалагічных
наук

*Работа
завершана
23.06.2020
с адпаведнасцю
"7" (сесія)
секретарь рэж. ЧБ
JK*

Віцебск, 2020

Рэферат

Магістарская дысертацыя 72с., 85крыніц, 1 дадатак.

СЕМАНТЫЧНЫЕ ПОЛЕ, КАЛАРОНІМ, КОЛЕР, КОЛЕРААБАЗНАЧЭННЕ, НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНЫ, ФРАЗЕАЛАГІЗМ, ПАРЭМІЯЛАГІЧНАЯ АДЗІНКА, ФАЛЬКЛОР, ФРАЗЕАЛАГІЧНАЯ АДЗІНКА, ЭТНАМОЎНАЯ КАРЦІНА СВЕТУ.

Аб’ект даследавання – нацыянальна маркіраваныя фразеалагічныя і парэміялагічныя адзінкі беларускай мовы і фальклорныя кантэксты, якія змяшчаюць у сваім складзе кампанент з агульным значэннем ‘колер’.

Прадмет даследавання – нацыянальна-культурны кампанент значэння фразеалагічных і парэміялагічных адзінак беларускай мовы, а таксама фальклорных кантэкстаў, якія семантызуюць паняцце “колер”.

Мэта працы – выявіць нацыянальна-культурную семантыку і асаблівасці ўжывання колераабазначэнняў у фразеалагічных і парэміялагічных адзінках беларускай мовы і фальклорных кантэкстах, якія рэпрэзентуюць семантычнае поле “колер” і вызначыць месца колеру ў этнамоўнай карціне свету беларусаў.

Метады даследавання: апісальны, структурна-тыпалагічны, лексікаграфічны, статыстычны, кампанентнага аналізу.

Элементы навізны: упершыню выяўлены асаблівасці семантычнага поля “колер” у этнамоўнай карціне свету беларусаў на прыкладзе фразеалагічных і парэміялагічных адзінак беларускай мовы, а таксама асобных жанраў вуснай народнай творчасці.

Тэарэтычная значнасць працы заключаецца ў выяўленні семантычнай накіраванасці і нацыянальна-культурнай адметнасці ў цэлым беларускіх фразеалагізмаў, прыказак і фальклорных тэкстаў з колераабазначальным кампанентам.

Практычная значнасць даследавання заключаецца ў магчымасці выкарыстання факталагічнага матэрыялу ў школьным і ўніверсітэцкім

выкладанні сучаснай беларускай літаратурнай мовы, лінгвакультуралогіі, кагнітыўнай лінгвістыкі, фалькларыстыкі.

Змест

Уводзіны	6
1. Фразеалагічныя і парэміялагічныя адзінкі, якія рэпрэзентуюць семантычнае поле “колер” у этнамоўнай карціне свету беларусаў.....	13
1.1 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>белы, абяліць, дабяла</i>	14
1.1.1 Сімволіка белага колеру	14
1.1.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў і прыказак з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>белы, абяліць, дабяла</i>	16
1.2 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>чорны, ачарніць</i>	17
1.2.1 Сімволіка чорнага колеру.....	19
1.2.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў і прыказак з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>чорны, ачарніць</i>	20
1.3 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>залаты, жоўты</i>	22
1.3.1 Сімволіка жоўтага колеру	22
1.3.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў і прыказак з кампанентамі-колераабзначэннем <i>залаты</i>	24
1.4 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>зялёны, (па)зелянець</i>	25
1.4.1 Сімволіка зялёнага колеру	26
1.4.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў і прыказак з кампанентамі-колераабзначэннямі <i>зялёны, (па)зелянець</i>	27
1.5 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабзначэннем <i>чырвоны</i>	28
1.5.1 Сімволіка чырвонага колеру	28
1.5.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў і прыказак з кампанентамі-колераабзначэннем <i>чырвоны</i>	30
1.6 Фразеалагізмы з кампанентамі-колераабзначэннем <i>сіні</i>	31

1.6.1 Сімволіка сіняга колеру.....	31
1.6.2 Агульная характарыстыка фразеалагізмаў з кампанентам-колераабазначэннем <i>сіні (сінь)</i>	32
1.7 Фразеалагізмы з кампанентам-колераабазначэннем <i>блакітны</i>	33
1.8 Фразеалагізмы з кампанентам – назвай адцення колеру	34
1.8.1 Фразеалагізмы з кампанентам-колераабазначэннем <i>ружовы</i>	34
1.8.2 Фразеалагізмы і прыказкі з кампанентамі-колераабазначэннямі <i>карычневы, шэры (шары)</i>	35
2. Лінгвакультурны феномен паняцця “колер” у мове беларускай вуснай народнай творчасці.....	37
2.1 Нацыянальна-культурная семантыка назваў колераў у загадках.....	37
2.2 Нацыянальна-культурная семантыка назваў колераў у народных песнях.....	40
2.3 Нацыянальна-культурная семантыка назваў колераў у замовах.....	49
2.4 Нацыянальна-культурная семантыка назваў колераў у парадах, прыкметах і павер’ях.....	55
Заклучэнне.....	59
Спіс выкарыстанай літаратуры	63
Дадатак.....	72

Уводзіны

Тэорыя поля ў лінгвістыцы з'явілася ў 20-30-ыя гады мінулага стагоддзя. З пачатку свайго функцыянавання гэтае паняцце мела дыскусійны і неадназначны характар, які захаваўся і да цяперашняга часу. Нягледзячы на розныя падыходы да трактоўкі паняцця “семантычныя поле”, большасць вучоных прытрымліваецца меркавання, што гэта “сукупнасць лексічных адзінак, аб'яднаных агульным (інварыянтным) значэннем і адзінай камунікатыўнай функцыяй [40, с. 53]. Вядомы рускі лінгвіст А.С. Кубракова лічыць: “У розныя эпохі, у розныя гістарычныя перыяды існавання чалавека мова вывучалася па-рознаму, вучоныя вывучалі розныя функцыі мовы, розныя яе асаблівасці. У розных напрамках і школах мова як бы паварочвалася да нас рознымі гранямі” [49].

Сучасныя даследаванні ў галіне семантыкі, безумоўна, прадугледжваюць зварот да класічнай лінгвістычнай спадчыны вучоных, якія стаялі ля вытокаў тэорыі поля ў навуцы пра мову. Асновы гэтых даследаванняў былі закладзены такімі замежнымі вучонымі, як Г. Іпсэн, Й. Трыр, Л. Вайсгербер. Аднак перадумовы для ўзнікнення дадзенай тэорыі з'явіліся ужо ў XVIII-XIX стст. у працах В. фон Гумбальта, Й. Гердэра, Ф. дэ Сасюра. Цікавая ў гэтым плане праца М.М. Пакроўскага “Семасіялагічныя даследаванні ў галіне старажытных моў” (1896 г.), у якой даследчык на матэрыяле класічных і сучасных еўрапейскіх моў убачыў заканамерныя дыяхронна-сістэмныя сувязі адзінак унутры розных моўных падсістэм. Згодна з Пакроўскім, “словы і іх значэнні не жывуць асобным адзін ад аднаго жыццём, але злучаюцца... незалежна аж нашага мыслення, у розныя групы, пры гэтым асновай для групоўкі служыць падабенства або прамая супрацьлегласць па асноўным значэнні” [40, с. 54].

Асноўны пастулат тэорыі поля базіруецца на меркаванні аб тым, што ў сістэме мовы значэнні слоў не ізаляваныя адзін ад аднаго, а іх значэнне непарыўна звязана са значэннямі іншых слоў.

Ключавымі паняццямі тэорыі Іпсэна выступаюць тэрміны “семантычнае поле” і “ўнутраная моўная форма”. Па яго меркаванні, асобныя словы ў слоўніку згрупаваны ў сэнсавыя групы, значэнне якіх звязана са зместам іншых груп.

У сферу навуковых інтарэсаў А. Уолеса таксама ўваходзілі пытанні, звязаныя з даследаваннем моўных адзінак у межах пэўных структурна-семантычных аб’яднанняў.

Семантычнае поле – група слоў, якія маюць семантычныя сувязі і выражаюць пэўнае паняцце ў мове. Згодна з А. Уолесам, поле складаецца з двух моўных адзінак, напрыклад, *бацька – сын, дзень – ноч* і т.п. Абмежаваная колькасць адзінак, якія фарміруюць поле, і, адпаведна, немагчымасць далейшай структурызацыі лексічнага складу – усё гэта не магло служыць базай для паўназначнага функцыянавання канцэпцыі А. Уолеса. Аўтарам тэорыі семантычнага поля лічыцца Й. Трыр, лінгвіст, які займаўся пытаннямі этналінгвістыкі і этымалогіі. Й. Трыр выказваў меркаванне, што ў мове ёсць пэўныя структурныя групы лексікі, якія ён вызначыў як палі. Абапіраючыся на погляды Ф. дэ Сасюра, Й. Трыр выкарыстоўваў сістэмна-структурны падыход да вывучэння мовы і ў сваёй працы зрабіў акцэнт на парадыгматычных адносінах унутры поля слоў. Дзякуючы Й. Трыру былі распрацаваны новыя прынцыпы сістэмнага аналізу лексікі, якія ён прымяніў для даследавання паняццёвых і слоўнікавых палёў. Погляды вучонага базіруюцца на разуменні мовы як сістэмы і слова як часткі гэтай сістэмы: “У сістэме ўсё атрымлівае сэнс толькі з цэлага. Значыць, словы той альбо іншай мовы не з’яўляюцца адасобленымі носбітамі сэнсу, кожнае з якіх, наадварот, мае сэнс толькі зтой прычыны, што яго маюць таксама іншыя, сумежныя з ім словы [40, с. 54-55].

Па меркаванні Л. Вайсгербера, “славеснае поле жыве як цэлае, таму, каб зразумець значэнне асобнага яго кампанента, трэба ўявіць усё поле і знасці ў яго структуры месца гэтага кампанента”. Л. Вайсгербер прапанаваў некалькі іншую інтэрпрэтацыю паняцця поля, а таксама размежаванне

філасофскага, псіхалагічнага і сацыялагічнага аспектаў ў даследаванні мовы [40, с. 55].

Трэба адзначыць, што тэарэтычныя канцэпцыі і метадалагічныя падыходы вучоных мінулага стагоддзя ў сферы распрацоўкі тэорыі поля стымулявалі навуковую думку, сталі асновай для далейшага развіцця тэорыі семантычных палёў. Навуковая цікавасць да тэорыі поля, якое мае больш чым векавую гісторыю існавання ў лінгвістыцы, пацвяджаецца значнай колькасцю даследаванняў семантычных палёў у розных мовах. Тэорыя семантычнага поля не страчвае актуальнасць і сёння, як інструмент даследавання лексікі, у яе ўносяцца змены і дапаўненні.

Сам тэрмін “поле” не з’яўляецца трывалым у плане свайго азначэння ў сучаснай лінгвістыцы і мае разнастайныя інтэрпрэтацыі. Так, семантычнае поле вызначаецца як “іерархічная структура мноства лексічных адзінак, аб’яднаных агульным (інварыянтным) значэннем, якая адлюстроўвае ў мове пэўную паняццёвую сферу” [67, с. 458-459].

Семантычнае поле – факт мовы і культуры і інструмент іх даследавання, кампанент аксіялагічнай карціны свету. Згодна з В.С. Ахманавай, семантычнае поле – ёсць “унікальная маналітная структура, якая ўпраўляецца сваімі законамі. У ёй рэалізуецца, раскрываецца “карціна свету” і “іерархія каштоўнасцей”, спецыфічная як для розных моў, так і для адной і той жа мовы ў розныя перыяды яе развіцця” [9, с. 79].

Лічыцца, што тэорыя поля можа знайсці прымяненне ў сучасных напрамках мовазнаўства, у якіх акцэнт даследаванняў робіцца на магчымасці сінтэзу ўласна лінгвістычных даследаванняў з культуралагічнымі, псіхалагічнымі і сацыялагічнымі.

Актуальнасць тэмы. Навуковая цікавасць да вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі колерабазначэнняў у мове не змяншаецца і ў цяперашні час. На вялікае мноства надзённых пытанняў у гэтай галіне мовазнаўства лінгвістычная навука дала вычарпальны адказ. У той жа час некаторыя пытанні па-ранейшаму застаюцца актуальнымі і

прывабнымі для даследавання, у прыватнасці, адным з такіх можна назваць вывучэнне фразеалагізмаў, якія ў сваёй структуры маюць колераабазначальны кампанент. У дадзенай магістарскай дысертацыі будуць разгледжаны фразеалагізмы з колераабазначальным кампанентам у сваім складзе і функцыянаванне гэтых адзінак у беларускай мове.

У прыродзе колер – гэта аб’ектыўнае дадзенае, незалежнае ад людзей, ад іх густаў і ацэнак, але ў культуры і, адпаведна, у мове ўспрыманне колеру суб’ектыўнае. Сімволіка колераабазначэнняў ў розных мовах можа адрознівацца, што звязана, з аднаго боку, з гісторыяй і культурнымі традыцыямі, з другога – неаднолькавымі моўнымі традыцыямі.

Колеры ўвогуле вывучаюцца многімі навукамі, у многіх сферах, напрыклад, у фальклорных і мастацкіх тэкстах, у псіхалогіі, у жывапісе. Вывучэнне функцыянавання колеру з пункту гледжання розных навук мае істотнае значэнне для разумення лінгвістычнай сутнасці калароніма. Напрыклад, аптычная, тэрмічная і іншая характарыстыка колеру, якая разглядаецца ў фізіцы, служыць асновай для выяўлення моўных асаблівасцей няўласных якасцей колеру ў мастацкім творы. Даследаванні з пункту гледжання псіхалогіі дазваляюць меркаваць пра спецыфіку колеравых асацыяцый чалавека, служаць базай для лінгвістычнай інтэрпрэтацыі прыёму колеравай гармоніі і дысгармоніі.

Ступень распрацаванасці тэмы ў мовазнаўстве. У апошні час з’явіліся працы, прысвечаныя тэме колераабазначэння ў мастацкім тэксце з дапамогай лексікі.

Адным з першых у беларускім мовазнаўстве, хто пачаў вывучаць функцыянаванне колераабазначэнняў у мастацкім тэксце, з’яўляецца Ю.М. Бабіч. Так, даследчык прааналізаваў колеракоды *белы* і *чырвоны* ў мове твораў Я. Коласа і выявіў, што “колеравая гармонія ўваходзіць у якасці аднаго з мастацкіх прыёмаў у сістэму коласаўскага колерапісу” [14, с. 16]. На падставе аналізу твораў Я. Коласа ён вылучае чатыры тыпы колеравай гармоніі: аднакодавы, двухкодавы, трохкодавы і чатырохкодавы. Аўтар

прыходзіць да высновы, што вялікую ролю ў сістэме колераабзначэння мастацкага твора адыгрывае прыём “колеравага кантрасту”. Гэта матываваная канцэнтрацыя супрацьлеглых па сваёй семантыцы каларонімаў у межах мікракантэксту. Часцей за ўсё ў лірыцы Я. Коласа сустракаецца такое супрацьпастаўленне разгледжаных колераў, калі іх антанімічнасць праяўляецца ў межах адного кантэксту, дзе пераход ад цемры да святла, змена ночы і дня з’яўляецца сімвалам перамогі дабрыні над злом. Ю.М. Бабіч лічыць, што каларонім *белы* з’яўляецца самым частотным у творах Я. Коласа. Большасць слоў са значэннем колеру – прыметнікі. Гэта тлумачыцца тым, што пісьменнік выкарыстоўвае колераабзначэнні ў звычайным граматычным афармленні: колеравая прымета рэалізуецца праз прыметнікі. Даследчык таксама адзначае, што дастаткова частотным элементам кода *чырвоны* пры пейзажных замалёўках, апісанні стыхіі ў Я. Коласа выступае каларонім *ружовы* (“светла-чырвоны”)[14, с. 15].

Акрамя гэтага, Ю.М. Бабіч аналізуе выкарыстанне іншых колераў, у прыватнасці, чырвонага колеру ў творчасці беларускіх паэтаў Максіма Багдановіча, Пімена Панчанкі, Паўлюка Труса. У некалькіх публікацыях аўтар аналізуе колеры *залаты* і *залацісты* і адзначае, што пры іх выкарыстанні “захоўваецца трывалая асацыяцыя залатых фарбаў з сонцам, сонечнымі промнямі, цяплом, што само па сабе стварае аптымістычны, радасны фон усяго кантэксту” [19, с. 49].

Колераабзначэнні на матэрыяле мастацкіх твораў дакастрычніцкага часу М. Багдановіча, А. Гаруна, Я. Купалы разглядае І.А. Бабаед і выяўляе этнаколеравыя прыярытэты беларусаў [10–13]. Даследчыца лічыць, што *белы* поўнасьцю адпавядае ўсім крытэрыям аднясення колераабзначэння да ўласна этнаколеру. Колеракод *чорны* рэгулярна рэпрэзентуе негатыўную характарыстыку, якая пераважае над астатнімі канатацыйнымі рашэннямі колеравых вобразаў, што не дазваляе адносіць яго да этнаколеру[13, с. 27].

Выкарыстанне каларонімаў як лексем у творах З. Бядулі даследавала Т.У. Ганчарова-Цынкевіч[31], колераабзначэнні ў мове беларускіх

загадывывучала К.Л. Хазанова[78], семантыку розных колераў у творах беларускага жывапісу вывучала Г.В. Горава [32–40].

Прааналізаваныя працы прысвечаны вывучэнню колеравай сімволікі праз выкарыстанне лексікі. Тым часам колеравая сімволіка знайшла сваё адлюстраванне і ў фразеалогіі, а таксама парэміялогіі. Так, у сучаснай беларускай мове шырока функцыянуюць фразеалагізмы, якія ў сваім складзе маюць кампанент-колераабзначэнне. Напрыклад: **абкласці чырвонымі сцяжкамі, белая варона, блакітная кроў, зялёныя берэты, сіняя птушка і інш.** Відавочна, што каларонім у складзе фразеалагізмаў выконвае не толькі намінацыйную, але і эстэтычную функцыю.

Сімволіка колераў ў беларускай фразеалогіі пакуль яшчэ толькі пачынае вывучацца. Гэтай тэме прысвечаны публікацыі айчынай даследчыцы А.Л. Садоўскай, якая ацэньвае канататыўны патэнцыял прадстаўленых у слоўніках значэнняў каларонімаў, адзначае сімволіку белага і чорнага колеру ў этнакультуры беларусаў і робіць заключэнне, што “каларонімы “белы/чорны” з’яўляюцца досыць прадуктыўнымі кампанентамі ў складзе беларускай фразеалогіі, адыгрываючы важную ролю ў працэсе пазнання свету і яго моўнай інтэрпрэтацыі і ацэнкі. У фразеалагічным кантэксце апазіцыя *белы/чорны* выразна рэалізуе свой камунікатыўны, канататыўны і аксіялагічны патэнцыял”[76, с. 111]. У публікацыі “Каларонімы ў фразеалагічным кантэксце” аўтар адзначае, што “найбольш прадуктыўнымі кампанентамі ў складзе беларускай фразеалогіі з’яўляюцца каларонімы *белы* і *чорны*, якія маюць антанімічныя намінацыйныя значэнні і абазначаюць палярныя кропкі колеравага спектра”. А.Л. Садоўская робіць вывад, што “ў складзе беларускіх фразеалагізмаў каларонімы рэалізуюць як станоўчыя, так і адмоўныя сэнсы і канатацыі, падчас набываючы амбівалентную семантыку. Народнымі эталонамі колераў ва ўстойлівых параўнаннях становяцца разнастайныя рэчы і рэчывы, прадукты харчавання, прадстаўнікі жывёльнага і расліннага свету, аб’екты і з’явы прыроды,

цёмныя і светлыя інтэрвалы сутак, міфічныя істоты і нават людзі пэўных прафесій” [73, с. 158–159].

Мэта магістарскай дысертацыі – выявіць нацыянальна-культурную семантыку і асаблівасці ўжывання колераабзначэнняў у фразеалагічных і парэміялагічных адзінках беларускай мовы і фальклорных кантэкстах, якія рэпрэзентуюць семантычнае поле “колер” і вызначыць месца колеру ў этнамоўнай карціне свету беларусаў.

Задачы даследавання:

1) разгледзець і прааналізаваць тэарэтычныя аспекты даследавання семантычнага поля ў сучасным мовазнаўстве;

2) выявіць асаблівасці значэння і функцыянавання фразеалагічных і парэміялагічных адзінак, якія рэпрэзентуюць семантычнае поле “колер” у сучаснай беларускай мове, а таксама ў мове вуснай народнай творчасці;

3) вызначыць нацыянальна-культурную спецыфіку моўных адзінак з кампанентам-колераабзначэннем у беларускай мове.

Аб’ект даследавання – нацыянальна маркіраваныя фразеалагічныя і парэміялагічныя адзінкі беларускай мовы і фальклорныя кантэксты, якія змяшчаюць у сваім складзе кампанент з агульным значэннем ‘колер’.

Прадмет даследавання – нацыянальна-культурны кампанент значэння фразеалагічных і парэміялагічных адзінак беларускай мовы, а таксама фальклорных кантэкстаў, якія семантызуюць паняцце “колер”.

Метады даследавання: апісальны, структурна-тыпалагічны, лексікаграфічны, статыстычны, кампанентнага аналізу.

Крыніцамі даследавання выступаюць наступныя лексікаграфічныя выданні і зборнікі вуснай народнай творчасці: “Слоўнік фразеалагізмаў” (СФ) І.Я. Лепешава, “Слоўнік беларускіх прыказак” І.Я. Лепешава і М.А. Якалцэвіч, “Беларускія прыказкі, прымаўкі і фразеалагізмы” Ф.М. Янкоўскага, “Беларускі фальклор” К.П. Кабашнікава, А.С. Ліса, А.С. Фядосіка, І.К. Цішчанка. Картатэка даследаванага матэрыялу складае 235 адзінак. **Умоўныя абзначэнні:**

I – Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў. Т. 1 [56];
II – Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў. Т. 2 [57].

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Абрагімовіч, М. Чорны: з гісторыі слоў / М. Абрагімовіч // Роднае слова. – 2013. – № 9. – С. 32–33.
2. Аксамітаў, А. Прыказкі і прымаўкі: Тлумачальны слоўнік беларускіх прыказак і прымавак з архіваў, кафедра збораў, рэд. выд. XIX – XX стст. / А.Аксамітаў. – Мінск: Беларуская навука, 2000. – 320 с.
3. Акуленка, А.А. Назвы колераў у беларускай літаратурнай мове / А.А. Акуленка, Г.Ф. Вештарт. – Мінск : Універсітэцкае, 2003. – 34 с.
4. Алимпиева, Р.В. Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы / Р.В.Алимпиева. – Л.: Мир, 1986. – 392 с.
5. Аляхновіч, М.М. Лінгвакультуралогія: даведнік для студ. філал. фак. / М.М. Аляхновіч, Л.В. Леванцэвіч; БрДУ імя А.С. Пушкіна. – Брэст: Выдавецтва БрДУ, 2007. – 71 с.
6. Анціпава, Н.Я. “Жылі на белым свеце...” / Н.Я. Анціпава // Роднае слова. – № 4. – С. 92–93.
7. Анціпенка, А. Этнас, нацыя, нацыянальная самасвядомасць / А. Анціпенка // Культура. – 1994.
8. Арцямёнак, Г.А. Беларуская мова як этнакультурны феномен у гісторыі і сучаснасці / Г.А. Арцямёнак // Восточнославянские языки в европейском языковом контексте / под ред. Е.Е. Иванова. – Могилев, 2007.
9. Ахманова, О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / О.С. Ахманова. – М.: Учпедгиз, 1957. – 295 с.
10. Бабаед (Струц), І.А. Сімволіка “вогненных” колераў у моўнай карціне свету беларусаў: на матэрыяле твораў беларускай паэзіі першай трэці XX ст. / І.А. Бабаед // Роднае слова. – 2008. – № 11. – С. 50–53.
11. Бабаед, І.А. Дзеянне закона амбівалентнасці колеравай сімволікі ў мове твораў Янкі Купалы / І.А. Бабаед // Белорусская литература и мировой литературный процесс: междунар. науч. сборник / Учреждение образования “Полоцкий государственный университет”. – 2007. – Вып. 2. – С. 126–132.

12. Бабаед, І.А. Семантыка колеравых мiфалагем у мове твораў дакастрычніцкай паэзіі / І.А. Бабаед // Фальклорная спадчына Р. Шырмы і Г. Цітовіча: вопыт збiральніцкай, навуковай і папулярызатарскай дзейнасці ў кантэксце праблем адраджэння традыцыйнай культуры вёскі : матэрыялы IV Міжнар. навук. канф., прысвеч. 115-годдзю з дня нараджэння Рыгора Шырмы (29-30 ліст. 2007 г., г. Мінск) / [укладанне, прадмова Т. А. Марозавай]. – Мінск, 2008. – С. 22–25.

13. Бабаед, І.А. Этнаколеравыя прыярытэты ў мове твораў беларускай дакастрычніцкай паэзіі / І.А. Бабаед // Веснік Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. – 2008. – № 1. – С. 24–27.

14. Бабіч, Ю.М. Колеравая і светлавая эстэтыка ў мове твораў Я. Коласа: Манаграфія / Ю.М. Бабіч. – Віцебск : УА “ВДУ імя П. М. Машэрава, 2002. – 127 с.

15. Бабіч, Ю.М. Колеракод “белы” ў мове твораў Якуба Коласа / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2007. – № 3. – С. 15–19.

16. Бабіч, Ю.М. Семантычныя палі “Колер” і “Святло” ў мове твораў Я. Коласа / Ю.М. Бабіч // Аўтарэф. дыс. на атрыманне вучонай ступені канд. філал. навук. – Мінск, 1999. – С. 17–19.

17. Бабіч, Ю.М. “А неба сіняе-сіняе – аж перасінула...” : Сіні колер і яго адценні ў творах беларускіх пісьменнікаў / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2009. – № 1. – С. 40–43.

18. Бабіч, Ю.М. “Агнявыя валаконцы ткуцца ў шоўк чырвоны” : Чырвоны колер і яго адценні ў творах беларускіх пісьменнікаў / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2007. – № 9. – С. 14–15.

19. Бабіч, Ю.М. “Ззяе бурштынава-жоўтая светлыня” : Жоўты колер і яго адценні ў творах беларускіх пісьменнікаў / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2008. – № 3. – С. 46–48.

20. Бабіч, Ю.М. “Пырскаяў залатых лінуўся рой...” : Залаты колер і яго адценні ў творах беларускіх пісьменнікаў / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2008. – № 11. – С. 47–49.

21. Бабіч, Ю.М. “Шумяць зялёныя прысады...”: Зялёны колер і яго адценні ў творах беларускіх пісьменнікаў / Ю.М. Бабіч // Роднае слова. – 2008. – № 4. – С. 46–49.
22. Базыма, Б.А. Психология цвета: теория и практика / Б.А. Базыма. – СПб : Речь, 2005. – 203 с.
23. Бахилина, Н.Б. История цветового значения в русском языке / Н.Б. Бахилина. – М., 1975. – 288 с.
24. Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы / склад. Ф. Янкоўскі; [прадм. Д. Я. Бугаёва]. – Мінск: Беларуская навука, 2004. – 494 с
25. Бирих, А.К. Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник / А.К.Бирих, В.М.Мокиенко, Л.И.Степанова. – СПб.: Фолио-Пресс; СПбГУ, 1998. –704с.
26. Бондс, Л. Цветотерапия на каждый день / Л. Бондс. – СПб : Питер Паблишинг, 1997. – 376 с.
27. Буракова, О.М. Семантическое поле в кругу других групп лексики: сравнительный аспект // Веснік Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта. – 2008. - № 4. С. 45-47
28. Вабішчэвіч, В.В. Мова як кампанент нацыянальнай самасвядомасці / В.В. Вабішчэвіч // Роднае слова. – 1997. –№ 3. С. 12-13
29. Васильев, Л.М. Теория семантических полей / Л.М. Васильев // Вопросы языкознания. – №5. 1971. – 104 с.
30. Волкава, Я. Руды, чырвоны / Я. Волкава // Роднае слова. – 2007. – № 8. – С. 20.
31. Ганчарова-Цынкевіч, Т.У. Зьяне і гранне: да праблемы колеру ў паэзіі Змітрака Бядулі / Т.У. Ганчарова-Цынкевіч // Роднае слова. – 2007. – № 11. – С. 7–8.
32. Горава, Г.В. Колер як фактар прыроды і культуры : семантыка колеру ў беларускім станковым жывапісе ХХ ст. / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2006. – С. 84–86.

33. Горава, Г.В. Святло і свежасць: семантыка белага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2007. – С. 76–77.
34. Горава, Г.В. Зямля і цяпло: Семантыка карычневага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2008. – №8. – С. 102–103.
35. Горава, Г.В. Ноч і цемра : семантыка чорнага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. : пераклад з рускай мовы / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2013. – № 3. – С. 84–85.
36. Горава, Г.В. Неба і холад: Семантыка сіняга колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2008. – №12. – С. 108–109.
37. Горава, Г.В. Радасць і дабрабыт: семантыка жоўтага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. : пераклад з рускай мовы / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2007. – № 9. – С. 62–64.
38. Горава, Г.В. Расліннасць і прахалода: семантыка зялёнага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. : пераклад з рускай мовы / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2008. – № 1. – С. 96–98.
39. Горава, Г.В. Холад і спакой: семантыка шэрага, аранжавага і фіялетавага колераў ў творах беларускага станковага жывапісу: пераклад з рускай мовы / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2010. – № 1. – С. 108–109.
40. Горава, Г.В. Энергія і цяпло: Семантыка чырвонага колеру ў творах беларускага станковага жывапісу XX ст. / Г.В. Горава // Роднае слова. – 2007. – № 8. – С. 62–64.
41. Грани языка : Коммуникативно-лингвистический, социокультурный, философский, психологический аспекты: сборник научных статей / Витеб. гос. ун-т; редкол.: И.П. Зайцева (отв. ред.) [и др.]; под общ.ред. И.П. Зайцевой. – Витебск: ВГУ имени П. М. Машерова, 2020. – 321 с.
42. Дерибере М. Цвет в деятельности человека. – М., 1964. – 404 с.

43. Дзядова, А. Этнакультурныя нормы моўных паводзін у фразеалагічных адзінках беларускай і рускай моў / А. Дзядова // Беларуская мова ў культурнай і моўнай прасторы Славіі : матэр. міжнар. нав. канф., Мінск, 24–25 лістап. 2009 г. / Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі. – Мінск : Права і эканоміка, 2009.

44. Дзядова, А.С. Чалавек у люстэрку беларускай фразеалогіі і парэміялогіі: манаграфія / А.С. Дзядова. – Віцебск : ВДУ імя П.М. Машэрава, 2013. – 161 с.

45. Дзядова, А. Фразеалагізмы са значэннем псіхічнага стану чалавека ў беларускай мове: сінхранічны і дыяхранічны аспект / А. Дзядова, К. Вінакурава // Беларуская фразеалогія і еўрапейскі моўны кантэкст: зб. навук. арт. : у 2 т. / М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна, каф. гісторыі беларус. мовы і дыялекталогіі ; рэдкал.: М.М. Аляхновіч [і інш.]. – Брэст : Альтэрнатыва, 2009. – Т. 1.

46. Іванова, С.Ф. Слоўнік беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў: Лінгвакраіназнаўчы дапаможнік / С.Ф.Іванова, Я.Я.Іваноў. – Мінск, 1997. – 187 с.

47. Кожынава А.А. Ідэя святла ў вобразнай сістэме малітваў К. Тураўскага // Веснік БДУ, сер.4. Філалогія. – 1994.– №1. – С. 21–24.

48. Кривченко,Е.Л. К понятию «семантическое поле» и методам изучения / Е.Л.Кривченко // Филологические науки. - №3. – 1973. – с. 134-147.

49. Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я.Крук. – 2-е выд. – Мінск: Ураджай, 2001. – 350 с.

50. Кубрякова, Е.С. Семантика в когнитивной лингвистике (О концепте контейнера и формах его объективации в языке) / Е.С. Кубрякова // Известия РАН. Сер. Лит-ры и языка. – 1999. – Т. 58. - № 5-6.

51. Лазарук, М.А. Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў / М.А. Лазарук, А.Я. Ленсу. – Мн. : Нар. асвета, 1996. – 176 с.

52. Лапацінская, В. Колеравыя функцыі эпітэтаў у творчасці паэтаў 60-сятнікаў / В.[В.] Лапацінская // Бел.-руско-польскае супастаўляльнае мовазнаўства. Зб. навук. арт. VII Міжнар. навук. канф. – Віцебск, 2006. – С. 410–412.

53. Лепешаў І.Я. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства: дапам. па курсу “Сучасная бел. літаратурная мова” для студ. спец. 1 – 210501 – Беларуская філалогія / І.Я.Лепешаў. – Гродна: ГрДУ, 2006. – 279 с.

54. Лепешаў, І.Я. Слоўнік беларускіх прыказак / І.Я.Лепешаў, М.А.Якалцэвіч. – Мінск: Беларус. навука, 2002. – 511 с.

55. Лепешаў, І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мінск : БелЭН, 2004. – 448 с.

56. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 1. А–Л / І.Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 672 с.

57. Лепешаў, І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 2. М–Я / І.Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 704 с.

58. Лепешаў, І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы : Вучэб. дапам. для філал. фак. ВНУ / І.Я. Лепешаў. – Мн. : Выш. шк., 1998. – 271 с.

59. Макеенко, И.В. Семантика цвета в разноструктурных языках (универсальное национальное): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / И. В. Макеенко; Саратов. гос. ун-т им. Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 1999. – 20 с.

60. Мікуліч, Т.М. Мова і этнічная самасвядомасць / Т.М. Мікуліч. – Мінск, 1996.

61. Миронова Л.Н. Цвет в изобразительном искусстве. – Минск: Беларусь, 2002. – 248 с.

62. Миронова, Л.Н. Учение о цвете / Л.Н. Миронова. – Минск : Выш. шк., 1993. – 463 с.

63. Миронова, Л.Н. Цветоведение / Л.Н. Миронова. – Минск: Выш. шк., 1984. – 286 с.

64. Міронава, Л.М. Сістэматыка і класіфікацыя колераў / Л.М. Міронава // Роднае слова. – 2007.– № 1. – С. 74–75.

65. Міфалогія беларусаў: Энцыкл. слоўнік / склад. І. Клімовіч, В. Аўтушка; навук. рэд. Т. Валодзіна, С. Санько. – Мінск : Беларусь, 2011. – 607 с.

66. Молчанова, Л.А. Матэрыяльная культура беларусов / Л.А. Молчанова. – Мінск, 1968.

67. Народная культура Беларусі: Энцыклапедычны даведнік / Пад агульнай рэдакцыяй В.С.Цітова. – Мінск: БелЭн, 2002. – 432 с.

68. Новиков, Л.А. Семантическое поле / Л.А. Новиков // Русский язык: энциклопедия. – М.: Большая Российская энцикл., 2003. – 600 с.

69. Русецкий, В.Ф. Ключ к слову: Беседы о языке художественной литературы: пособие для учителей / В.Ф. Русецкий. – Мн.: Экоперспектива, 2000. – 128 с.

70. Садоўская А.Л. Фразеалогія ў кантэксце культуры : сучасныя падыходы да вывучэння (этналінгвістычны) // Роднае слова. – 2008. – № 4. – С. 35–39.

71. Садоўская, А.Л. Паняцце моўнай карціны свету ў сучаснай лінгвістыцы і яе роля ў плане вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі моўных адзінак / А.Л. Садоўская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. Вып. 6 / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн., 2007. – С.171–179.

72. Садоўская А.Л. Беларуская фразеалогія як аб'ект лінгвакраіназнаўства // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. Вып.6 / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн., 2007. – С. 108–116.

73. Садоўская А.Л. Нацыянальна-культурная спецыфіка фразеалагізмаў // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. Вып. 4 / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн. : РІВШ, 2004. – С. 90–103.

74. Садоўская А.Л. Нацыянальна-культурны кампанент беларускай фразеалогіі // Роднае слова. – 2008. – № 2. – С. 42–46.

75. Садоўская, А.Л. Каларонімы ў фразеалагічным кантэксце / А.Л. Садоўская//Беларускае слова: тэрмін і вобраз : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці прафесара В.П. Краснея, г. Мінск, 27 снежня 2017 г. / БДУ, філалагічны фак., каф. гісторыі беларускай мовы ; рэдкал.: М.І. Свістунова (адк. рэд.) [і інш.] ; пад агул. рэд. М.Р. Прыгодзіча. – Мінск : БДУ, 2018. – С. 150–159.

76. Садоўская, А.Л. Рэалізацыя апазіцыі “белы/чорны” ў беларускіх фразеалагізмах / А.Л. Садоўская // Актуальныя праблемы мовазнаўства і лінгвадыдактыкі (да 80-годдзя з дня нараджэння прафесара Г.М. Малажай) : зб. нав. арт. : у 2 ч. / Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна ; рэдкал. : В.М. Касцючык [і інш.]. – Ч. 1. – С. 109–112.

77. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : Больш за 65 000 слоў/ Пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – 3-е выд. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 2002. – 784 с.

78. Хазанова, К.Л. Каляровы свет беларускіх загадак / К.Л. Хазанова // Пытанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі : [зб. арт.] / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Дзяржаўная навуковая ўстанова "Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы". – Мінск. – 2009. – Вып. 6. – С. 540–545.

79. Швед, І.А. Белы колер у вераваннях і абрадавай практыцы беларусаў / І.А. Швед // Роднае слова. – 2007. – № 3. – С. 92–94.

80. Швед, І.А. Гарыць агнём золата : Чырвоны колер у беларускай міфапэтычнай карціне свету / І.А. Швед // Роднае слова. – 2007. – № 9. – С. 88–91.

81. Швед, І.А. Зялёны колер у традыцыйнай карціне свету беларусаў / І.А. Швед // Роднае слова. – 2008. – № 1. – С. 99–100

82. Швед, І.А. Жоўты колер у вераваннях і абрадавых практыках беларусаў / І.А. Швед // Роднае слова. – 2007. – № 12. – С. 82–84.

83. Шчэрбін, В. Канцэптуальная аснова моўнай карціны свету беларусаў / В. Шчэрбін // Мова – Літаратура – Культура : да 80-годдзя з дня

нараджэння прафесара Л.М. Шакуна : матэрыялы V Міжнар. навук. канф.,
Мінск, 16–17 лістапада 2006 г.– Мінск, 2007. – С. 198–202.

84. Янкоўскі, Ф.М. Беларуская фразеалогія. Фразеалагізмы, іх
значэнне, ужыванне / Ф.М. Янкоўскі. – Мінск : Выш. школа, 1968. – 451 с.

85. Янкоўскі, Ф.М. Беларуская фразеалогія / Ф.М. Янкоўскі. – Мінск:
Нар. асвета, 1981. – 80 с.

Спіс навуковых публікацый аўтара

1. Краўцова, Ю.С. Фразеалагізмы з кампанентам “белы” ў беларускай мове / Ю.С. Краўцова // Молодость. Интеллект. Инициатива : материалы VI Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 19 апреля 2018 / Витеб. гос. ун-т ; редколл.: И.М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2018. – С. 184–185.

2. Краўцова, Ю.С. Фразеалагізмы з кампанентам “жоўты”, “залаты” ў беларускай мове / Ю.С. Краўцова // Молодость. Интеллект. Инициатива : материалы VII Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 18 апреля 2019 / Витеб. гос. ун-т ; редколл.: И.М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2018. – С. 190–192.

3. Краўцова, Ю.С. Фразеалагізмы з кампанентам-колераабазначэннем *чырвоны* ў беларускай мове / Ю.С. Краўцова // Язык и культура как национальное достояние в поликультурном пространстве : материалы V Республиканской научно-практической конференции курсантов и студентов, Минск, 21 марта 2019 г. / Воен. акад. Респ. Беларусь ; под ред. С.С. Хороненко. – Минск :ВАРБ, 2019.– С.137-139.